

TŘICET LET OD VZNIKU ŠKOL DŮSTOJNICKÉHO DOROSTU

Plukovník PhDr. Jaroslav P e c k a, CSc.

V letošním roce si celá strana a společnost připomněly slavné 30. výročí vítězství pracujícího lidu nad reakcí v únoru 1948.

S tímto nejvýznamnějším předmětem v dějinách bojů dělnické třídy a pracujícího lidu Československa, vedených KSČ, je spojena řada významných opatření v oblasti politické, ekonomické, ideologické a kulturní. Jejich nedílnou součástí byla opatření k upevňování socialistické státní moci, k budování socialistického státu jako nejdůležitějšího nástroje výstavby socialismu a zároveň mocenského prostředku k ochraně vymožeností lidu.

Vítězným únorem 1948 se otevřela cesta k tomu, aby také armáda, jako rozhodující složka vojenské síly státu, se postupně stala spolehlivým třídě mocenským nástrojem diktatury proletariátu k zabezpečení její obrany před vnějším i vnitřním nepřítelem.

Až do tohoto historického mezníku musela KSČ svou koncepci budování armády prosazovat v urputném, složitém boji. Reakční síly vně i uvnitř armády se nejrůznějšími cestami a prostředky snažily sabotovat zásady Košického vládního programu a oslabovat vliv dělnické třídy a její strany na tento významný mocenský orgán.

Vojenská část Košického vládního programu stanovila, že má být budována armáda lidová, prodchnutá protifašistickým uvědoměním, očištěná od kapitalistických a kolaborantských živlů. Jejím jádrem měl být 1. čs. armádní sbor v SSSR a jejím vzorem jak po bojové, tak po morální stránce slavná Sovětská armáda.

Představitelé reakčních sil ve vládě a v zákonodárných sborech v rozporu s těmito požadavky usilovali o obnovu armády v její předmnichovské, protilidové podobě, aby ji mohli využívat pro své reakční záměry a cíle. V důsledku neplnění kádrových zásad ve výstavbě armády nalézali podporu i uvnitř armády mezi tou částí příslušníků velitelského sboru, který pocházel zejména z předmnichovské armády, z bývalé slovenské armády a vládního vojska. (Ve velitelském sboru byla zhruba pouze jedna třetina důstojníků, která stála na pozicích lidově demokratického zřízení. Do února 1948 bylo v místních organizacích KSČ organizováno 15,4 % důstojníků. Více než polovina důstojnického sboru, včetně velké části frekventantů vojenských škol, byla politicky nevyhraněná, politicky kolísala).

Únorové vítězství dělnické třídy nad reakcí plně otevřelo cestu k důsledným socialistickým přeměnám a revolučním opatřením i v budování Československé lidové armády. Jejich základem se stalo leninské učení o obraně socialistické vlasti, tvořivé uplatňování leninských principů výstavby socialistické armády. S využitím osvědčených, bohatých zkušeností KSSS začala po únoru 1948 v historii ČSLA kvalitativně nová etapa, která směřovala k její přeměně v armádu socialistického typu, ve spolehlivý ozbrojený nástroj dělnické třídy a pracujícího lidu.

KSČ v souladu s konkrétními mezinárodně politickou situací a vojenskoteoretickým odkazem V. I. Lenina, s jeho myšlenkou, že „každá revoluce má cenu jen tehdy, jestliže se dovede bránit“ (V. I. Lenin, Spisy, sv. 28, Praha 1954, str. 121), přikročila ihned po únorovém vítězství k jeho realizaci. Spolu s cílevědomým rozvíjením dosažených výsledků ve sféře ekonomické, ideologické a kulturní, s upevňováním politické moci dělnické třídy přijala opatření k zabezpečení ozbrojené obrany revolučních vymožeností před nevyhnutelnými útoky třídního nepřítele.

Budování ČSLA vstoupilo do nového rozhodujícího období. Úkoly a cíle vojenské výstavby souhrnně vyjadřuje první armádní rozkaz prezidenta Klementa Gottwalda: „Naši snahou musí být vybudovat naprosto spolehlivou armádu, věrnou lidu, zcela oddanou lidově demokratickému řádu, vyspělou politicky, prodchnutou uvědoměnou kázní, vládnoucí vysokým vojenským uměním a vybavenou moderními zbraněmi a technickými prostředky. Musíme se stále zdokonalovat a učit, zejména pak od našeho největšího spojence, armády sovětské. ... Úkolem je dosáhnout toho, aby se armáda stala pevnou a spolehlivou záštitou svobody, nezávislosti a lidově demokratického řádu.“ (K. Gottwald, Vojenská politika KSČ; Naše vojsko 1972, str. 387).

V úsilí o jeho realizaci náleželo významné místo úkolu každé socialistické revoluce v rozbití starého buržoazního aparátu a v obsazení rozhodujících funkcí v hospodářské a státní správě kádry, které by vítězství dělnické třídy a pracujícího lidu dále upevňovaly.

Akční program vlády obrozené Národní fronty, který přednesl Klement Gottwald již 10. 3. 1948, obsahoval

nejbližší a nejpodstatnější úkoly k upevnění dosažených výsledků. Mimo jiné požadoval realizaci těch částí Budovatelského programu vlády z července 1946, které „dosud nebyly splněny“, jakož i těch postulátů, které „vyplynuly z rozdrčení reakčního spiknutí“. (K. Gottwald, 1946—1948, II., Praha, Svoboda 1949, str. 79). Mezi nesplněné požadavky patřil zejména celý komplex kádrových otázek v nejširším slova smyslu. Z hlediska zájmů dělnické třídy šlo v armádě především o důslednou demokratizaci důstojnického sboru, který se měl doplňovat ze všech vrstev pracujícího lidu Československa, mladými lidmi pevného mravního charakteru, vysokého národního, státního a demokratického uvědomění a velitelských schopností. Z požadavků Akčního programu, které vyplynuly z rozdrčení reakčního spiknutí, pak do popředí znovu naléhavě vystoupilo uskutečnění očisty politického a veřejného života, orgánů státní a hospodářské správy, armády a bezpečnosti od reakčních živlů.

Na tomto základě bylo v průběhu roku 1948 z řad vojáků z povolání propuštěno asi 10 % počtu nejreakčnějších důstojníků i části rotmistrů, zjevných nositelů bojového antikomunismu, antisovětismu a odpůrců lidově demokratického zřízení. Ze škol pro důstojníky v záloze, kde měla reakce poměrně silné pozice, bylo vyloučeno dokonce asi 40 % frekventantů.

Souběžně s očistou bylo třeba doplnit státní aparát novými, z lidu vzešlými kádry, zajistit jejich odbornou přípravu a výchovu v duchu marxismu-leninismu. V celé sérii opatření k realizaci tohoto úkolu byla zvláště patrná potřeba bezodkladné přípravy a výchovy vlastní inteligence, vzešlé především z dělnické třídy, třídně a ideologicky spjaté s pracujícím lidem. Ještě v průběhu roku 1948 vzniká síť zvláštních kursů pro přípravu pracujících k vysokoškolskému studiu, tak zvané „dělnické přípravy“, z nichž každoročně odcházeli stovky dělníků do vysokoškolských poslucháren.

Jejich obdobnou formou v armádě se staly Školy důstojnického dorostu, které na základě usnesení stranických orgánů a příslušného rozkazu prezidenta republiky zahájily poprvé svou činnost v říjnu 1948 v devíti městech republiky. V našich podmínkách šlo o zcela nový typ školy, který měl mladým příslušníkům dělnické třídy a pracujícího lidu umožnit urychlené doplnění všeobecného vzdělání jako přípravu pro další odborné školení v tehdejších vojenských akademích.

Síť „dělnických přípravek“, kursů a škol představovala jednu z cest pro přípravu nové inteligence, nových kadrů státního aparátu, nezataženého buržoazní výchovou, ale naopak spjatého všemi kořeny s pracujícím lidem, s dělnickou třídou. Jejich zřízení posléze potvrdil IX. sjezd KSČ v květnu 1949. Zpráva o činnosti ústředního výboru a dalších úkolech strany k tomu uvádí: „Budeme ... dále rozšiřovat síť škol a kursů, v nichž schopní a nadaní dělníci a rolníci synové a dcery budou se urychleně školit, aby mohli zaujmout odpovědná místa v hospodářství, ve vědě, v právě, ve Sboru národní bezpečnosti, v armádě a veřejném životě vůbec“. [K. Gottwald, *Vojská politika KSČ, Naše vojsko* 1972, str. 404].

Protože KSČ věnovala od května 1945 velkou pozornost každodenní práci mezi mládeží, poznávala její problémy, přesvědčovala a získávala ji pro svou politiku, připravovala ji dlouhodobě na zvládnutí náročných úkolů po únoru 1948. O tom, že většina uvědomělé mládeže správně pochopila své místo v revoluční přeměně společnosti, svědčí skutečnost, že mladí komunisté tvořili před únorem 1948 přibližně jednu pětinu členské základny KSČ.

Výzva strany k obětavé a nadšené práci pro republiku, k osvojení si vědomostí potřebných ke spravování a k revoluční přeměně společnosti se setkala s aktivní podporou mládeže. Jejím výrazem byl i úspěšný nábor do prvního běhu Škol důstojnického dorostu, který dělaly přímo stranické orgány a organizace. Proto bylo docíleno nejen požadovaného třídního složení, ale také toho, že zejména v prvním roce převážná část frekventantů mladých dělníků a rolníků byla z komunistických rodin a velká část členy KSČ.

Během své téměř desetileté existence připravily Školy důstojnického dorostu pro další odborné vojenské studium zhruba 15 000 mladých dělníků a rolníků. Po celou dobu byly tyto školy také středem pozornosti a péče velení armády a stranických orgánů. Svědčí o tom např. takové skutečnosti, že zahájení jedné školy se zúčastnil tehdejší generální tajemník ÚV KSČ a je ministr národní obrany armádní generál Ludvík Svoboda osobně školy navštívil a zajímal se o problémy a dosahované výsledky. Zájem a péče strany dokumentuje pak zejména dopis prezidenta republiky a vrchního velitele armády Klementa Gottwalda, který zaslal v červenci 1949 prvním absolventům Škol důstojnického dorostu. Dopis hodnotí, že zří-

zením Škol důstojnického dorostu „bylo zahájeno nové období v doplňování velitelského sboru naší armády, bylo přikročeno k vytváření a výchově nového velitelského sboru pocházejícího ze středu pracujícího lidu a s ním třídně a ideologicky spjatého“. Zároveň v něm hodnotí, že v důsledku nadšení a píle s jakou absolventi pracovali „byla rozbita ještě jedna buržoazní báhorka o tom, že vytváření velitelského sboru z řad pracujících bude znamenat snížení jeho úrovně a zdatnosti. Opak se ukázal pravdou... Ukázalo se, že v dělnické mládeži je opravdu skryto mnoho talentů“. [K. Gottwald, *Vojská politika KSČ, Naše vojsko* 1972, str. 411].

Zřízení škol důstojnického dorostu je praktickým příkladem využívání zkušeností ze sovětské vojenské výstavby a z uplatnění třídního principu v budování armády.

KSČ od svého vzniku důsledně studovala zkušenosti KSSS z budování ozbrojených sil a zabezpečování obrany Sovětského svazu. Vždy usilovala o tvorivou aplikaci leninské teorie socialistické revoluce a v celém komplexu. Její postup svědčí o tom, že ozbrojenou obranu chápala jako neoddelitelnou součást výstavby socialistické společnosti, jako její zákonitost. To plně platí i pro nejranější období budování ČSLA.

Košický vládní program, Budovatelský program z července 1946, Akční program obrozené vlády Národní fronty a stranické dokumenty jsou konkrétním důkazem, že strana správně docenila vnitřní potřeby země i vnější podmínky třídně rozděleného světa, že se důsledně učila od KSSS nejen jak svrhnout vykořisťovatele, ale i jak se zorganizovat k sebeobraně. Klement Gottwald jako vedoucí politik strany a státu nejen slovy, ale i konkrétními činy prokazoval znalost a důsledné pochopení leninské teze, že chce-li dělnická třída vládnout, bude to muset dokázat i svou vojenskou organizací.

Přes odlišnost historických situací a podmínek mladého sovětského státu po vítězství VŘSR a Československa po únoru 1948 můžeme nalézt jisté analogie z vojenské výstavby, z výchovy a přípravy nového velitelského sboru, který určuje kvalitu armády.

KSSS řeší v té době potřebu nových kadrů po dvou základních liniích. Především přípravou a zařazováním nejlepších zmobilizovaných dělníků a rolníků do důstojnického sboru a využíváním specialistů

staré armády. Masově zřizuje školy a kurzy. V roce 1919 jich rozvíjí činnost asi sto. Koncem roku 1920 je jich již sto padesát. V nich jsou úspěšně připravovány tisíce absolventů.

Pod Leninovým vedením KSSS soustavně pečovala o získávání početné základny posluchačů, o její správné třídně politické složení, o obsahovou náplň přípravy důstojnických kádřů, o její materiální zabezpečení i kvalitu učitelského sboru. V listopadu 1918 organizuje např. „Den rudého důstojníka“, s cílem upoutat pozornost širokých mas pracujících k tvoření a výchově kádřů nového velitelského sboru Rudé armády.

KSC stejně jako KSSS otevřeně proklamovala třídní princip výstavby armády. Svědčí o tom srovnání četných výroků např. soudruha Gottwalda s Leninovými, stranickými usneseními i státními dokumenty k těmto otázkám. Jestliže V. I. Lenin zdůrazňuje, že „Úspěch ruské a světové socialistické revoluce závisí na tom, jak energicky dělníci pochopí řízení státu a velení armády“ a že „musíme vybírat velitele jen z lidu“ (V. I. Lenin, Spisy, sv. 28, Praha 1959, str. 91 a 195), pak K. Gottwald např. v citovaném dopise prvním absolventům Škol důstojnického dorostu stejně otevřeně požaduje, aby nový velitelský sbor byl „spjatý všemi kořeny s pracujícím lidem, s dělnickou třídou“.

Z dokumentů KSC k 30. výročí vítězství pracujícího lidu nad reakcí v únoru 1948 vyplývá, že se k oněm slavným událostem vracíme proto, že je to pro nás živá historie, která má stále co říci současnosti. Je pro nás inspirací a poučením pro každodenní zápas za realizaci politiky strany, za komplexní uskutečňování linie XV. sjezdu KSC. To platí plně pro oblast vojenské výstavby, pro přípravu a výchovu jejich velitelských kádřů.

Školy důstojnického dorostu mají dnes své pokračovatele v rozvinuté síti vojenského školství. V nich se dnes v podstatě se stejným cílem připravuje mládež z dělnických a rolnických rodin na náročné, ale čestné vojenské povolání. Nejblíže k nim však mají dvouleté důstojnické školy, které byly zřízeny v roce 1971. Jejich absolventi, dřívější dělníci a rolníci, po úspěšném složení maturitních a vojensko-odborných zkoušek již nastoupili v důstojnických hodnostech k vojenským útvarům a mnozí z nich úspěšně studují na vojenských vysokých školách. Jejich poměr ke studiu i první poznatky z praxe potvrzují, že i tato nová směna navazuje na revoluční tradice Škol důstojnického dorostu.

Můžeme říci, že všechny vojenské školy dnes využívají zejména zkušeností i ideové, světónázorové výchovy bývalých Škol důstojnického dorostu, ve které vystupovalo do popředí rozvíjení odpovědnosti dělnické třídy a Komunistické straně Československa. Své významné místo mělo vždy cílevědomé rozvíjení citů socialistického vlastnictví a internacionalismu, posilování vztahu k SSSR a jeho slavné armádě. V rozvoji komunistické výchovy posluchačů a žáků, při formování jejich žádoucího profilu můžeme v mnohém využívat zkušeností z formování morálně volních vlastností, zejména schopností překonávat překážky, houževnatosti a tvořivé aktivity.

Nejstručněji řečeno: Realizovat dnes revoluční tradice a poučení spojené s Vítězným únorem 1948 a na něj navazující opatření v přípravě nového velitelského sboru ČSLA, znamená především důslednou realizaci závěrů XV. sjezdu KSC a dalších stranických dokumentů, které formulují požadavky na výchovu nového socialistického člověka a na přípravu politicky uvědomělých, vysoce kvalifikovaných odborníků, kteří plně chápou podstatu a cíle programu KSC a jsou připraveni její politiku uvědoměle uskutečňovat.